

Владко Мурдаров

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
София, България

Езикова култура

ЕДИН ОСОБЕН СЛУЧАЙ НА ДУБЛЕТНОСТ

Независимо от по-особеното развитие на нашия език в сравнение с останалите славянски езици в него и до днес са се запазили следи от отдавна отмерили граматични категории при имената, които имат за задача да разнообразят изразните средства в речта, макар и техният живот вече да клони към края си.

Това важи за тъй наречените бройни форми на имената, които се употребяват, когато пред съществителното има употребено числително име. Българинът помни за съществуването на тези възможности и обикновено се стреми да ги използва, но не знае, че през последните десетилетия настъпиха някои промени в правилата за употребата на бройните форми и заради това често допуска грешки при прилагането им.

И така днешните правила за употреба на бройните форми са свързани с факта, че в езика съществителните имена бележат лица и нелица. Бройни форми се срещат само при едната група – при имената за нелица, докато при другата, при имената за лица, те вече са отпаднали.

Това означава, че когато съществителните за лица като *войник*, *депутат*, *лекар* са употребени след числително име, днес те трябва да се появяват във формата за множествено число – *шест(има) войници*, *шестнайсет депутати*, *шейсет* и *шест лекари*. Специално наблягам на думата *днес*, защото в по-ранни периоди от живота на езика ни и при тези имена се е давало предпочитание на бройните форми – **шест(има) войника*, **шестнайсет депутата*, **шейсет* и *шест лекаря*. Според съвременната норма на книжовния ни език обаче този период вече е приключил и сега в тези случаи задължително трябва да се използват формите за множествено число.

Впрочем и преди е съществувала възможност при описаните условия имената за лица да са в множествено число, но това е ставало след по-особена

форма на числителните – *двама, трима, петима* – *двама внуци, трима офицери, петима адвокати*. (Поради по-особения си вид обаче тази форма днес не се употребява редовно в речта.) Тъкмо под влияние на този модел е възприето във всякакви случаи, независимо от формата на числителното име, да се предпочита съществителните да са в множествено число.

По-особено днес е поведението на съществителното *син*, когато е употребено след числително име. Според правилото би трябвало да се говори само за *трима синове, петима синове, девет синове*. На практика обаче много често вместо тези съчетания се среща *трима сина, петима сина, девет сина*. Причината за отклонението трябва да се търси преди всичко в народното творчество, където последователно се говори преди всичко за *трима сина*. Именно това съчетание кара и след употреба на други числителни също да се избира бройната форма *сина*, а не *синове*.

В граматичните справочници не се обръща внимание на този факт и се сочи, че единствено правилно е да се употребява формата за множествено число. Като се има предвид влиянието на народните приказки обаче, би могло при съществителното *син* да се допусне употребата на бройната форма и така в правилото да се допусне изолирана дублетност при използването на това име. Така е постъпено вече в *Официалния правописен речник на българския език* (2012).

✉ Владко Мурдаров
balgarskiezik@mail.bg

Публикувано: 25 април 2015